

El graner

(ALDC, IV, 855. El graner)

Graner (s. XIII) és el mot més general per a designar el ‘lloc on es guarda el gra’; var. *granero* 100, 186, amb el suf. arag.-cast. *-ero* (< -ARIU), i *garner* 12, amb metàtesi (com la de *graneu* > *garneu*); prové del llat. GRANARIUM, der. de GRANUM i que va substituir HORREUM. Menys estès es troba *alforí* (*alforins* 187), de l’ár. hispànic ALHURÍ (ár. cl. HURY) ‘graner o departament d’un graner’, amb diferents adaptacions de la *h* aràbiga (var. *alborí* 115, *algorín* 100, *alguarí* 130, *aiguarín* 87, 94, *aiguarins* 111). *Grunells* 13 deu procedir de **granell*, haplologia de **granerell*. *Trotxa* 162 i *atroix* 177 semblen adaptacions del cast. *troja* i *troj* ‘graner petit’, potser del gòtic *THRAÚHS (pron. *zròjs*) ‘arca’. La resta de significants, escassos, es refereixen inicialment a:

1) ‘edifici’: *almodí* 139, reducció de *casa de l’almodí* (< ár. DAR AL-MUDÍ), que va passar a ‘casa del gra’; *casal* 59, 64, 66, 113, 114 (*casals* 53, 67), del baix llatí CASALE, der. de CASA ‘cabana’, que va prendre el sentit de ‘departament d’un graner que separa les classes de cereals’; *cobert* 51, substantivació del participi de *cobrir*;

2) ‘habitació’: *cambra*, del llat. CAMĒRA, pres del gr. KAMÁRA ‘volta, cambra amb volta’, especialitzat en ‘graner’; el significat ‘habitació’ es manté en ross. (veg. PALDC, II, mapa 175) i ha passat a ‘golfes’ en val. mer. (veg. PALDC, II, mapa 172); *quarto* (o *cortu*) *del gra* 44, 54, 130 (o simplement *quarto* 141, 158) (< cast.); *cortera* 76, 79 (< *quartera*), per metonímia, a partir de ‘mesura d’àrids; el seu contingut’; *cortill* 7 < oc. *cortil* ‘dependència de la casa’, der. de *cort*; *sòtil* 82 (< *sòtol* ‘subterrànis’ < llat. vg. SUBTULUS), per contacte amb l’àrab, passat a ‘sòl d’una habitació superior’;

3) ‘receptacle’: *arca* 11, 89 (*arques* 23, 88, 92) (< llat. ARCA ‘caixa gran per a guardar coses’), que pot referir-se als departaments del graner; *canyissats* 31, der. de *canyís* (de *canya* < CANNA), amb referència als elements separadors; *cup* 69, del llat. tardà CŪPUS ‘recipient

destinat a pitjar-hi el raïm i fer-hi el vi’ (masculí de CŪPA ‘bóta gran’ → ‘departament per fer-hi el vi’ → ‘graner’);

4) ‘cistella’: *oró* (s. XIII) 159, 172 (*orons* 176), del llat. AERONEM ‘espècie de cistella o senalla per a tenir-hi grans’ passat a ‘departament del gra’ (cf. “*oró* o graner de canya”, Torra, 1640, “*orons* on se posen o stogen los blats: Orreum”, Esteve, 1489);

5) ‘armari’: *calàs* 91, 95, potser del gr. KÁLATHOS ‘cistella’; la var. dim. KALÁTHION, adaptada en *KALASIU ‘armari raconer’, és l’origen de *calaix*;

6) ‘magatzem’: *sitja* (s. X), d’etimologia fosca, potser de CEĬA (cf. arag. *ceia*, *cía*, oc. *cieja*), des de ‘cavitat subterrània per a guardar-hi la collita del cereal’; alg. *orri* 85 < logudorès *orriu*, del llat. HORREUM ‘edifici rústic de fusta per a guardar grans’ (cf. it. *orrio*, oc. *orri*); *farnera* 182, de *farinera*, per síncope de *i*, des de ‘lloc on es guarda la farina’; *botiga*, de APOTICA ‘dipòsit, magatzem’, llatinització del gr. APOTHIKI < cl. APOTHEKE; *rebot* (s. XIV) 155, de REPOS(I)TUM ‘cosa desada; queviures que hom desa’, ant. part. de REPONERE ‘desar, emmagatzemar’ → ‘graner’; *magatzem* 49, 71, de l’ár. hispànic MAHZĒN ‘dipòsit, graner’; *almacén* 140, 143 < cast.; *dipòsit del gra* 61, pres del llat. DEPOSITUM;

7) ‘sèrie de departaments’: *andana* 155, 161, 168, 170, 171, 173 ‘departaments un al costat de l’altre’ < ‘sèrie de coses’ < ‘sèrie de naus’ < *ANDAGĬNE, alteració de INDAGO ‘cercle de caçadors que envoltaven la caça’.

Altres: *siti* 84, des de ‘lloc ocupat per alguna cosa’, potser de SITUS, modificat per SITUARE; *sil* 62, adaptació del cast. *silò*.

Des d’una perspectiva geolingüística, notem que *graner* és un mot pancatalà, que, en punts esparsos, es troben en cat. occ. i cat. or. *sitja*, *botiga* i *arca*, que *calàs* és pall., i que *alforí* i *almudí*, d’origen aràbic, així com *andana*, ocupen una àrea val.

Són mots normatius *graner* i *sitja*, des del DG_I, 1932.